

Bányajáradék és energiagazdálkodás

Napjaink világgazdaságának egyik jellemző tünete az energiahordozók és a nyersanyagok árának soha nem tapasztalt emelkedése. A hetvenes évek közepén még úgy tűnt, hogy a világpiac kisiklásáról van szó, átmeneti rövidzárlat állt be, de rövidesen minden rendbejön. Ma már viszont világos, hogy tartós, állandó jelenséggel van dolgunk. Sokan és sokféleképpen próbálnak választ keresni a kérdésre, hogy tulajdonképpen mi is okozza e hihetetlen áremelkedést. Rendszerint a következőket szokták felsorolni.

— A gyorsuló infláció, a világpénz szerepét betöltő amerikai dollár és más kulcsvaluták értékesökkenése. A pénzhigulás jellemző tünete az áremelkedés. Mivel az árpénzben kifejezett érték, a pénzhigulás miatt elértéktelenedő pénzből ugyanakkora értékű áruért többet kell fizetni.

— A feldolgozó iparból a kitermelő iparba is áttért a monopolizmus, egyre több monopól jellegű egyezmény jön létre. Ezek közül a legjellemzőbb az OPEC (a kőolajexportáló országok szervezete). Valamikor e négy betűből álló rövidítésre senki sem figyelt föl. Napjainkra világgazdasági tényezővé nőtte ki magát. Az olajexportáló országok árkartellbe tömörültek, s monopóliumhelyzetüket kihasználva, az árakat egyre gyakrabban és látványosabban srófolják fölfelé. Míg 1970-ben egy hordó olaj (egy hordó: 158 liter) 1,58 dollárba került, 1975-ben már 11-et, majd 28-at kértek érte, 1980-ban pedig már 28-35 dollárt. Az olaj ára kb. 20-szorosára emelkedett. Mivel a kőolajat feldolgozó és forgalomba hozó monopóliumok sem akarnak lemondani magas profitjukról, ők is emelik az olajtermékek (benzin, fűtőolaj) árát.

— A meglévő energiahordozók és nyersanyagok tartalékai fokozatosan kimerülnek, a világpiacon egyre nehezebb a kereslet és a kínálat közötti egyensúlyt fenntartani. A fejlett országokban a második világháború utáni helyreállítás és gazdasági növekedés, a harmadik világban elkezdődött iparosítás és gazdasági önállóság kivívása érdekében eszközölt beruházások nagyon megnövelték a világpiacon az energiahordozók és a nyersanyagok iránti keresletet. A kínálat egyre kevésbé tud lépést tartani a kereslettel, és az egyensúlyzavarnak szintén árfelhajtó hatása van.

— A feldolgozó iparban működő monopóliumok még a gyarmati rendszer szétesése után is hosszú ideig mesterségesen alacsony szinten tartották az árakat, ezzel érték el, hogy a többnyire nyersanyagokat és energiahordozókat kitermelő fejlődő országokat kizsákmányolják. Az utóbbi időben, mivel megváltoztak a nemzetközi erőviszonyok, az eddig mesterségesen leszorított árak megugrottak, mintha be akarták volna hozni a lemaradást.

— Főleg a közel-keleti arab országok az „olajfegyvert” mint politikai eszközt kezdték felhasználni; emiatt az olaj árát már nemcsak gazdasági, hanem politikai okok is meghatározzák. Céljaik érdekében mesterségesen emelték az árakat.

— Az ismétlődő áremelkedések láttán a parlagon heverő nemzetközi monopóliumok nagyarányú spekulációs ügyletekbe kezdett az árutözszéken. Jelentős mennyiségű terméket felvásároltak az áremelés előtt, majd az áremelés után nagy haszonnal továbbadták.

Kétségkívül a felsorolt okok mindegyikének több-kevesebb szerepe valóban volt az árak emelkedésében; mégis csak részgazságokat tükröznek. A valódi okra nem világítanak rá. Szerintünk az energiahordozók és nyersanyagok árának emelkedését döntő módon az értéktörvény, pontosabban a bányajáradék sajátos megnyilvánulása okozta a kitermelőiparban.

Ezzel kapcsolatban mindjárt felmerül a következő, igen érdekes kérdés: az áremelkedés okozta-e a bányajáradék növekedését, vagy a bányajáradék növekedése az áremelkedést? Bár mindkettő igaz, szerintünk a bányajáradék alakulása az áremelkedés egyik fő oka. A bányajáradékkal viszont — ez az igazság — az elmúlt néhány évig nemigen foglalkoztak. Marx erre vonatkozó pár soros utalását csupán tudományos kurióznumnak tartották. A jelenkori áralakulásokat a bányajáradék alapos ismerete nélkül már sem megérteni, sem előre látni nem lehet.

De miről is van szó? Mindenütt, ahol a termelés és újratermelés nem teremthető meg pusztán pénzbefektetéssel, ahol az átlagos feltételek többek között természeti tényezőktől is függenek, s mivel ez utóbbiak nagysága adott, a termelés

értékét, illetve termelési árát nem az átlagos körülmények között előállított áruk értéke, hanem az a legrosszabb feltételű kitermelés határozza meg, amelyre a társadalomnak még szüksége van. Ha ugyanis csak az átlagos feltételeket használják ki, az előállított termékek nem fedeznék a piac igényeit. S mivel a kereslet jóval meghaladná a kínálatot, az árak emelkednének. Az árak emelkedése nyomán viszont kifizetődővé válik az átlagosnál rosszabb feltételek között kitermelt anyag is. A határ tehát az a leggyengébb feltétel, amire a társadalomnak adott időpontban még szüksége van a piaci igények kielégítéséhez.

Mivel a bányaiparban a feltételek nagy része természeti tényezőktől függ, a lelőhelyek gazdagsága, földrajzi eloszlása, geológiai fekvése adott, a kitermelés feltételei meghatározottak. Ezért a kitermelés körülményei igen eltérőek, emiatt a bányászat költségei is nagy szóródást mutatnak. Az energiahordozók esetében: mivel az átlagos feltételek közepette kitermelt fűtőanyag nem fedezi a piac igényeit, azokat a lelőhelyeket is ki kell aknázni, amelyek az átlagosnál gyengébbek, és emiatt ott a kitermelés költségei is magasabbak az átlagosnál. Tekintettel arra, hogy a legdrágább termékek határozzák meg a piaci szabályozó árakat, mindazok, akik jobb lelőhelyeket aknáznak ki, bár olcsóbban termelnek, ugyanazon az áron árulnak, mint a rossz feltételűek. Így az előnyös helyzetűek bányatermékük eladásakor többletjövedelemre tesznek szert. Ha a bánya művelője egyben tulajdonosa is a földnek, akkor a többletjövedelem a működő tőke tulajdonában marad. Ha viszont a bánya művelője a földnek csak bérlője (és igen sok esetben ez a helyzet, mivel a működő tőke csak koncessziót, a kitermelés jogát veszi meg, és nem a földet), a többletjövedelem a földbirtokos kezébe megy át. „Mindenütt, ahol egyáltalában járadék létezik, a különbözőzeti járadék fellép, és ugyanazokat a törvényeket követi, mint a mezőgazdasági különbözőzeti járadék. Mindenütt, ahol természeti erők monopolizálhatók, és az azokat alkalmazó ipari vállalkozóknak többletprofitot biztosítanak, akár vizeséről, akár gazdag bányáról, akár halban dús vízről, akár jó fekvésű épületekről van szó, az, akit a földteke egy részére való jogcíme e természeti tárgyak tulajdonosává minősít, ezt a többletprofitot a járadék formájában elkaparintja a funkcionáló tőkétől. [...] A társadalom egy része itt sarcot követel a másik részétől a földön lakhatás jogáért, ahogy egyáltalában a földtulajdonban benne foglaltatik a földtulajdonosnak az a joga, hogy a földgolyót, a föld méhét, a levegőt és ezzel együtt mindazt kiaknázhassák, ami az élet fenn-tartásához és fejlődéséhez nélkülözhetetlen. [...] A tulajdonképpeni bányajáradék egészen úgy van meghatározva, mint a mezőgazdasági járadék.” (Marx—Engels: *Összes művei* 25:728—730.)

Napjaink világgazdaságában a dolgok még bonyolultabban jelentkeznek. A világpiac és a szállítás gyors fejlődése miatt a piaci szabályozó termelési árát nem egy ország legrosszabb feltételei határozzák meg, hanem világviszonylatban az a bányatermék, amelyre még szükség van. Továbbá, mivel az energiahordozók (szén, olaj, gáz stb.) helyettesíthetők, világpiaci árukat az a legdrágább energiahordozó határozza meg, amelyre a világgazdaságnak még szüksége van. Ezért mindazok, akik olcsóbb energiahordozókat termelnek ki, külön jövedelemhez, extraprofitozhoz jutnak, amelyet a föld tulajdonosai mint bányajáradékot vágnak zsebre.

A második világháború utáni években az energiaigény általában tízévenként kétszereződött. Igen látványos helycserék álltak be a felhasznált primer energiaforrásokban. A szén gyorsan visszaszorult, és a nála sokkal olcsóbb kőolaj és földgáz lépett a helyébe. De e két utóbbi nem tudta a szentet teljesen kiszorítani. Napjaink egyik legizgalmasabb gazdasági kérdése az, hogy e fűtőanyagok közül melyik határozza meg a világpiaci árát. Látszatra az egyre dráguló kőolaj. Valójában az ármeghatározó szerepét még mindig a jó öreg szén tölti be, amelyet az energetikusok úgy említenek, hogy a tegnapi és a holnapután energiaforrása. Közgazdászok becslése szerint napjaink energiaforrásainak világpiaci árát a nyugat-európai szén ára határozza meg. Ez a legdrágább szén, amelyre még szükség van. Nemzetközi statisztikai adatok alapján utánaszámoltunk, és valóban úgy tűnik, hogy napjaink egyik legdrágább energiaforrása még mindig a szén. Számításaink a következő energia-költségszinteket adták:

1000 kalória ára (dollár)

	1975	1976	1977	1978	1979
kocsz	15	16	17	21	24
kőolaj	9	9	10	10	14
fűtőolaj	11	11	13	14	34
nyersolaj	8	9	10	10	19
barnaszén	16	17	18	23	26
földgáz	—	—	—	—	13

Mint látható, az energiahordozók ára igen közel esik egymáshoz, és valóban a barnaszén és a koksza ára a legmagasabb. A kőolaj és származékainak ára — az 1979. évet kivéve — jóval alacsonyabb, mint a széné. Minthogy a világpiacon tulajdonképpen nem a kőolajkitermelő államok határozzák meg az energia árát, hanem a szén, ezek csak azt igyekeznek elérni, hogy a kőolaj és a földgáz ára ne szakadjon le túlságosan a szén ára mögött. Mivel a kőolaj és földgáz olcsóbb volt, az erőműveket főleg olajjal és származékaival, illetve földgázzal fűtötték. Emiatt egyrészt igen megnőtt a kőolajfogyasztás, s ráadásul pazarlásra is ösztönözte e felhasználó vállalatokat. A szénbányák közül a gyengébb lelőhelyeket sorra bezárták, és így a kőolajra a világpiacon egyre nagyobb nyomás nehezedett. Másrészt az olcsó olajárak miatt a kedvezőtlenebb lelőhelyeket nem lehetett feltárni és kitermelni (Északi-tenger, Alaszka stb.). Az itteni mostohább körülmények miatt a kitermelés költségei meghaladták a világpiacon átlagos árakat, ezért kiaknázásuk tetemes veszteséggel járt volna. Az sem utolsó szempont, hogy e nagyarányú kőolajfelhasználás az olcsón kitermelhető övezetekben az olaj gyors elapadásához vezetett volna, és a beálló energiahátrányt nem lehetett volna hirtelen pótolni, hiszen a szénbányákat bezárták, az új kőolajlelőhelyeket még nem tárták fel, és nem készítettek elő kitermelésre. Az olaj árának fokozatos emelése azonban azt eredményezte, hogy egyrészt a gyengébb lelőhelyek kiaknázása is elkezdődhetett, másrészt a szénkitermelés — amelyet sokan már halálra ítélték — feltámadt hamvaiból, és új aranykorát kezdi élni.

De a fenti armozgások miatt a világon kitermelte energiahordozók költség-szintjében egyre nagyobb különbségek jelentkeznek. A rossz, jó és nagyon kedvező lelőhelyek tulajdonosainak jövedelme egyre jobban differenciálódik. Például míg a világ egyik legnagyobb kőolajtermelő országában, Szaúd-Arábiában egy hordó olaj kitermelési költsége 0,40 dollár, addig az Északi-tenger aljáról kitermelte olaj költsége hordónként eléri a 12-15 dollárt is, ugyanitt a 62 szélességi foktól északra fekvő mezők esetében pedig a 25 dollárt.

Az ezredfordulóig a költségszintek közötti különbségek előreláthatólag még nagyobbak lesznek. Becslések szerint ma már olajpalából 50 dollárért is alig lehet kinyerni egy hordó olajat. A szélenergia hasznosítása csak akkor lesz kifizetődő, ha egy hordó olaj ára eléri a 95—135 dollárt. A naperőmű esetében a gazdaságos üzemeltetéshez 100—170 dolláros hordónkénti olajár kellene, a napelemes energia-termelés pedig már csak 170—240 dolláros hordónkénti olajár esetén éri el a gazdaságosság küszöbét. És ha az energiaigény az eddigi ütemben kigyózik fölfelé, a világgazdaságnak előbb-utóbb szüksége lesz ezekre a drágább energiaforrásokra is. És így kialakul egy olyan költségszint-különbség, ami egyenesen elképzelhetetlen. Vannak, akik egy dollár alatti költséggel termelnek ki egy hordó olajat, és lesznek olyanok, akiknek mindez 100 vagy annál is több dollárba fog kerülni.

A kőolaj kitermelési költségei az egyre gyengébb lelőhelyek felkutatása és feltárása miatt állandóan növekednek. Egy tengeri fúrótorony 1973-ban (tehát még az energiaválság kirobbanása előtt) csak 35 millió dollárba került. Ma egy hasonló építmény már 60 milliót igényel. A Frigg olajmező kiaknázása 1972—1975 között 4,5 milliárd dollárt emésztett fel. Ma már 7,5 milliárd kell hozzá. Az olaj szállítása is nagyobb költségeket igényel. Egy 500 000 regisztertonnás tankhajó építési költsége „potom” 150 millió dollár. Egy 1 km-es olajvezeték építése 1 millió dollárt nyel el, s ha tengerfenékre fektetik, 10 millió dollárt. A kőolaj és a földgáz esetében az energetikai berendezések üzembe állításának időtartama is jelentős. Új mezők kialakítása már termelő övezetekben 3-4 évet is eltart. Új övezetekben, nehéz körülmények között már 8-10 év is beletelik, amíg a termelés megindulhat. Új szénbányák nyitására és kifejlesztésére is átlag 6-10 év szükséges.

A kőolajkitermelés fajlagos beruházásai a feltételektől függően igen eltérnek egymástól. Például ahhoz, hogy egy hordó olajat a felszínre lehessen hozni, Mexikóban 4000—8000 dollár, az Északi-tenger esetében már 5000—10 000 dollár, a kanadai olajpala esetében viszont 20 000 dollár befektetés kell.

Távlatilag nézve: minél változatosabbá válnak a kitermelés feltételei — márpedig egyre inkább azok lesznek —, a mind gyengébb lelőhelyeket is annál inkább ki kell majd termelni. Ezért az energiahordozók egyedi és piaci szabályozó termelési ára közötti különbség mind nagyobb lesz. A táguló árrés miatt a többletjövedelem nagysága is egyre nő. Kis túlzással azt mondhatjuk, hogy a bányajáradék az utóbbi években éppen csak érezte a hatását; virágkora csak ezután fog kibontakozni. Ezért közgazdász-berkekben jogosan állítják azt, hogy az olcsó nyersanyag és energia korszakának egyszer s mindenkorra vége van. Az egyre magasabb energia- és anyagárak korszaka következik.

Az átlagfogyasztó azt kérdezhetné, végül is mi közöm nekem a bányajáradékhoz? Látszatra semmi, valójában több, mint gondolná. Minthogy a nyersanya-

gok és energiahordozók árát a bányajáradék figyelembevételével állapítják meg, a kitermelő ipar bányajáradéka tovább gyűrűzik a feldolgozó iparba, és megdrágítja az összes termékeit. Elvégre nyersanyag és energia nélkül nem lehet anyagi javakat termelni.

A feldolgozó iparban tevékenykedő nagy monopolista vállalatok az emelkedő bányajáradék miatt dráguló anyag- és energiaárakat a fogyasztók vállára hárítják át, úgy, hogy arányosan emelik a késztermékek árát. Ha nem tennék, akkor az eladási ár és a költségek közötti árrés hovatovább elvékonyodna, sőt el is tűnne, és ezzel a nagy feldolgozó vállalatok nyeresége is alaposan megapadna. A költségcsökkentés és az eladási ár közötti rés fenntartása érdekében (elvégre a tőkés termelés közvetlen célja az egyre nagyobb profit) állandóan emelik a késztermékek árát, sok esetben még gyorsabban, mint azt az energia drágulása indokolta tenné. Nem csoda, hogy a nagy feldolgozó monopóliumok csillagászati profitokra tesznek szert. Izelítől néhány adat:

	1979. évi forgalom	1979. évi tiszta nyereség
	(milliárd dollár)	
Royal Dutch Shell	62,0	6,7
Exxon	79,0	4,2
British Petroleum	40,5	3,5
Standard Oil of California	29,9	1,8
Texaco	38,3	1,6
Standard Oil of Indiana	18,6	1,5
Gulf Oil	23,9	1,3
Elf Aquitaine	14,3	1,4
Atlantic Richfield	14,3	1,4
Összesen	320,8	23,4

Kilenc olajtársaság, közülük hat észak-amerikai, kettő brit és egy francia, évi bevételük több mint 300 milliárd dollár, profitjuk pedig megközelíti a 25 milliárd dollárt! Nem csoda, hiszen míg 1979-ben egy tonna kőolaj átlagos ára 139 dollár volt, egy tonna fűtőolajért a feldolgozó monopóliumok már 247 dollárt kértek, egy tonna benzint viszont már 340 dollárt, ami a beszerzési ár és az eladási ár között kb. 200 dollár árkülönbözetet jelent. Hát itt valóban sarcot fizet a társadalom. A kitermelési költség és az eladási ár közötti különbség kb. 1:8 volt az 1973-as olajválság kirobbanása előtt. Ez az arány ma már 1:20 körül mozog!

És itt elkezdődik egy ördögi kör. Az olajkitermelő országok a rendszerint két számjegyű inflációs ráta hatására (több mint évi 10%-kal hígul a pénz értéke) olajukért egyre többet kérnek. A dráguló olaj mint energiaforrás és mint nyersanyag bekerül a késztermékek költségébe, és megdrágítja. A dráguló késztermék viszont emeli a kitermelés költségét. Ezekre való hivatkozással a kőolajkitermelő országok újra emelik a kőolaj árát. És minden kezdődik előlről.

Mivel a járadék szerepe a mezőgazdaságban is érvényesül, s a mindennapi kenyerünkötől a mindennapi melegünkig mindenben benne van, korunk emberének életfeltételeit, életszínvonalát meghatározó tényezővé vált, és fokozódó mértékben azaz válik.

Sajnos, a bányajáradék és egyéb járadékfélelések (erdőjáradék, telekjáradék, halászati járadék stb.) tanulmányozását az utóbbi évtizedekben nagyon elhanyagolták, így számos vonatkozása ismeretlen. Napjaink gazdasági valósága szükségessé teszi ennek a lényegbevágó kérdésnek az alapos megismerését.

Mindezek az összefüggések természetesen országunk gazdasági életére is kihatással vannak. A bányajáradék miatt emelkedő energia- és anyagárakat figyelembe kell venni, amikor az ország távlati terveit és fejlődésének prognózisait kidolgozzák. Ebben az összefüggésben nyilvánvaló, hogy a Román Kommunista Párt XII. kongresszusán külön energiafejlesztési programot tárgyaltak meg, amely 1981–1990 között, sőt nagyvonalakban egészen az ezredfordulóig vázolja az ország energetikai fejlesztésének nagy problémáit.

Az egyik legfontosabb célkitűzés az, hogy a román gazdaság 1990-ig energiaellátás tekintetében önellátóvá legyen, vagyis a gyorsan fejlődő termelés és fogyasztás energiaszükségleteit hazai erőforrásokból fedezzük. Ennek érdekében jelentősen csökkenteni kell az energia-, főleg a kőolajbehozatalt. Ezzel tulajdonképpen mentesülünk majd a világgiazi áringadozások kedvezőtlen hatásaitól, nem fizetjük meg azt a magas árát, ami a kőolajkitermelő országoknak magas bányajáradékot biztosít. Ugyanakkor fel kell tárnunk és a leggazdaságosabban ki kell használnunk minden hön energiáforrást (nap-, szélenergia, szén, fa, biogáz stb.). Bár az

ország nem rendelkezik említésre méltó vízi energiával, a meglévő kapacitásokat is maradéktalanul ki kell aknázni. Ennek érdekében az energiagazdálkodás távlati programja konkrét utasításokat és előirányzatokat tartalmaz. Míg 1980-ban egész villamosenergia-termelésünk 39,7%-át szénhidrogénnel állítottuk elő, 1990-ben már csak 4–5%-át fogjuk így előállítani. Ezzel szemben a vízi erővel előállított villamos energia részesedése az ország áramtermelésében az 1980. évi 17,6%-ról 1990-ben 24%-ra fog emelkedni. A leglátványosabb növekedést azonban a nukleáris energiával termelt villamos energia mennyisége mutatja majd: 1990-ben 105–110 milliárd kilowattóra lesz, s ennek 17–18%-át atomerőművekben fogják előállítani. Gyakorlatilag tehát a szénhidrogéneknek energiaforrásként való felhasználása szinte teljesen megszűnik, mert mint az energetikai kutatás és fejlesztés irányelv-programja az 1981–1990-es időszakra és fő orientációi 2000-ig (a Román Kommunista Párt XII. kongresszusán elfogadott dokumentum) leszögezi, a szénhidrogének segítségével előállított villamos energiát a lignit- és palatüzelésű hőerőművekben az égis fenntartásához szükséges mennyiségre korlátozzuk. Új szempontok merültek fel például a fának mint energiaforrásnak a hasznosításával kapcsolatosan is. Hosszú ideig nem engedték, hogy az erdőkben a viharok kidöntötte fákat vagy leszaggatott gallyakat, a kitermelés után ottmaradt tuskókat elvigyék a környék lakói. A jelenlegi rendelkezések értelmében az erdőket rendszeresen ki kell takarítani, és az összehordott faanyag felét az ezt a munkát végzők ingyen hazavihetik. A mezőgazdasági termelés melléktermékeként létrejött rengeteg hulladékot mindeddig nem hasznosították. Az energiaproblémák enyhítése érdekében ezután hasznosítani kell: vagy gáztermelésre, vagy tüzelésre alkalmassá kell tenni őket.

A növekvő bányajáradék okozta problémák elkerülése érdekében jelentős szerkezeti átalakításokat kell végrehajtani a nemzetgazdaságban. Az energia- és anyagigényes iparágakat oly mértékben kell csak fejleszteni, amilyen mértékben el tudjuk őket látni anyaggal és energiával (távlatilag egyre inkább hazai erőforrásokból), és ugyanakkor újra kell gondolni minden technológiát. Ezek közül igen sok még abban az időben jött létre, mikor az energia és a nyersanyag olcsó volt, a tervezők nem sokat törődtek ezzel a szemponttal. Az energiaárak miatt olyan új technológiákat kell kidolgozni, amelyek a lehető legkevesebb energiát igénylik. Köztudott, hogy egységnyi (például 1000 dollár) bruttó hazai termék előállítására iparunk lényegesen több energiát használ fel, mint a fejlett országok. A gazdasági felzárkózás a fejlett országok színvonalára ma már elsősorban azt jelenti, hogy az energiatakarékos technológiák alkalmazása terén is zárkózzunk fel.

A gazdaságfejlesztés egy másik fontos iránya — amit különösen hangsúlyozott Nicolae Ceaușescu elvtárs — az, hogy a kitermelő ipar és a mezőgazdaság kiemelt helyet kap a gazdaság fejlesztésében. És nem véletlenül, mert mindkettő anyag- és energiatermelő ágazat. Az eddig kifejlesztett ipar tetemes része nagy anyag- és energiafogyasztó volt. A kitermelő és feldolgozó ágazatok közötti helyes arány helyreállítása érdekében most gyorsabban kell fejleszteni a bányaiipart. Ennek haszna abban is megnyilvánul, hogy a kitermelő ipar nemcsak a külföldi cégek számára eddig fizetett bányajáradékot takarítja meg, hanem az országnak bányajáradékot termel. A mezőgazdaság pedig földjáradékot. Ennek nyomán jelentősen nő majd a nemzeti jövedelem. Olyan potenciális nemzetijövedelem-teremtő kapacitást használunk ki ezáltal, amelyet eddig nem értékesítettünk kellőképpen. Ahhoz azonban, hogy a bányajáradék és földjáradék érvényesülni tudjon, szemléletváltásra van szükség a kitermelőipar és a mezőgazdasági termékek árának megállapítása terén. A termelői árak rendezése során ezek a szempontok is közrejátszottak, amikor a mezőgazdasági termékek és a bányaiipar árait megemelték. Ha lehetővé tesszük, hogy a bányászat és a mezőgazdaság hasznosítsa a rendelkezésre álló feltételeket, anyagilag érdekeltté tesszük őket, és így gyorsabban tudunk áttérni a rendelkezésre álló természeti kincsek magasabb fokú értékesítésére.

A járadékelmélet alkalmazására, monopoljáradék elérésére igen kedvező feltételek vannak az országban. Rengeteg például az ásványvizünk, nagy részük azonban egyelőre patakok és folyók közvetítésével a tengerbe ömlik. Nagy kár! Manapság, amikor az energiaválság mellett kirajzolódik a vízválság is (egyre nehezebben lehet biztosítani a tiszta ivóvizet), ilyen tömördek jó és tiszta víz birtokában az eddiginél sokkal jobban ki kell aknáznunk ezt a lehetőséget. Az ásványvizet mint természeti tényezőt kihasználva járadékot biztosíthatnánk magunknak a nemzetközi piacokon.

Mint látható, a bányajáradék kérdése nem csupán elméleti kérdés, amely csak a szakembereket érdekli, hanem közérdeklődésre számot tartó probléma, mindennapi életünket érintő, befolyásoló gond. Napjaink és a következő évtizedek gazdasági kérdéseit, tendenciáit nem lehet a járadékelmélet nélkül sem megismerni, sem megérteni.